

**КИР ТЕОДОР РОМЖА – ЖИТТЯ І СМЕРТЬ ЄПИСКОПА
(Львів, 2001)**

Коли в крайовій періодиці появилися перші скупі й несміливі ще на тоді повідомлення про вбивство радянськими каральними органами єпископа Ромжі, а доти лише пошепки із уст в уста передавалися легенди про його мученицьку смерть, спровоковану аварією, отруєння в лікарні, що була нашпигована не так лікарями, як більшовицькими кадебістськими агентами, - я був приголомшений деталями цього спланованого убивства високого церковного діяча. Документальна розповідь Теофіли Манайло поставила попередню крапку в правдивості інформування про мученицьку смерть єпископа Ромжі. Багато матеріалів на цю тему друкувала газета Мукачівської єпархії „Благовісник”, що поновила вихід. В Ужгороді вийшла й книга про мученика за віру – як підготовка до факту канонізації єпископа, що й було зроблено Папою Римським. На повний голос зазвучала правда про смерть Теодора Ромжі. І нічого не залишилося катам, як зізнатися в заподіяному, освітливши деякі невідомі факти підготовки замаху і викриття тих, що стояли за ними, а стояли за ними відомі тогочасні газди Кремля, варвари і кровопивці. Я маю на увазі спогади енкаведиста тов. Судоплатова, він був виконавцем. Усе це появилoся значно пізніше перших правдивих вістей.

І стало ясно, що єпископ Ромжа – великомученик і жертва. Щоб знищити греко-католицьку церкву, більшовики розуміли, що треба насамперед повергнути вісь цієї церкви. Здавалося, ангел-хранитель не вберіг єпископа, не зміг уберегти перед пекельною силою. Та біг часу виявив, освітив іншу істину, справжню. Ромжа для Церкви живий навіки. Ніби безсилий перед тодішніми всемоцями Єпископ нині перемагає. Але для усвідомлення цього потрібен був певний час.

І ось єпископ Ромжа постає зараз символом нашої церкви. Стає ясно, що Бог приніс у жертву єпископа, як свого відданого слугу, щоб інші мали приклад беззавітного служіння істині і вірі. Ромжа став совістю нашої Церкви. Він не зломився і на смертному одрі. Він постав чистим і ясним, як сяєво, а кадебістське болото обліпило лица самих бездушних катів-виконавців. Як свідчення очевидців, так і пізніша споглядальна писанина московських дисидентів, документальні свідчення генералів каральних органів, як на нині, випрозорили істину, до того – в усіх можливих деталях.

І ось ніби все знано і Perezнано про єпископа Ромжу, та і для майбутніх поколінь дослідників ще залишається море для студій і роздумів. Книга о. Ласло Пушкаша – це помітна віха на шляху творення академічної біографії Єпископа Ромжі. Власне, вона й написана за науковими принципами академічної монографії, підсумовує і узагальнює все знане і не знане досі про життя і Богослужіння Теодора Ромжі. У шістьох окремих і осяжних розділах висвітлено всі життєві віхи Єпископа від початку до кінця. Але його кінець став безмежжям. Красномовні назви цих розділів-віх: „Вибір”, „Семінарист”, „Священноєрей”, „Духовний керівник”, „Єпископ”, „Мученик”. І все тут документоване. Як і загалом джерельна база біографії щедра, глибока, вичерпна.

А документи, зібрані в „Додатку”, лише підсилюють правдивість біографописання, переконливо викривають знахабніле російське православ'я, що співпрацювало з каральними радянськими органами по знищенню греко-католицької церкви. Бо кращого – ніж мова документа – свідчення ще ніхто не придумав. Тут документи компрометують убивців у всій повноті правди. Фотодокументи, відтворені наприкінці видання книги о.Ласло Пушкаша, подають і цілком новий ілюстративний матеріал.

Відчувається, що автор був близькою людиною для Єпископа, знав дещо в безпосередніх деталях (я вже мовлю про текст біографічного опису). Знову ж таки „Біографічні примітки” подають конкретизовані дані багатьох персоналій, дотичних до Єпископа, це збагачує безпосередній фон розповіді. Та автор свідомий, як зізнається в передньому слові, що архів єпископа Ромжі, вилучений безпекою, поки що в державному сховищі не опрацьований, а відтак недоступний для дослідника. Плюс, у зв'язку з конспірацією діяльності, чимало робилося з усних передач розпоряджень - від священика до священика (тут би саме спогади нагодилися, які ще належить, може, й відкрити). Отже, роботи є і на майбутнє. Та, ясна річ, нинішнє дослідження, нинішній життєпис Єпископа Ромжі, зроблений о. Ласло Пушкашем, є ключовим у поступі і підступах до написання його академічної (повної) біографії. А це вже на часі. Бо студії життя і діяльності святого не можуть обриватися на жодному етапі благородної роботи вчених-біографів.

В. Фединишинець